

www.ketab.ir
بایدها ونبایدهای تکلیف شب

دربرنامه درسی مدارس ابتدایی

مؤلفین

دکتر زهره سعادت‌مند - مهین لیراوی

سرشناسه	:	سعادت‌مند، زهره، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور	:	بایدها و نبایدهای تکلیف شب در برنامه درسی مدارس ابتدایی/ مولفین زهره سعادت‌مند، مهین لیراوی؛ ویراستار امیرحسین حافظی‌بختیاری.
مشخصات نشر	:	تهران: یادواره کتاب، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۲۱۲ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	:	978-600-6221-18-2
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	تکلیف شب
موضوع	:	Homework
شناسه افزوده	:	لیراوی، مهین، ۱۳۴۲ -
رده بندی کنگره	:	۱۰۴۸ LB۱۳۹۷ ب۲ س۷/
رده بندی دیویی	:	۳۷۱/۳۰۸۲۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۶۴۵۶۷۹

مؤسسه انتشارات یادواره کتاب

نام کتاب: باید و نبایدهای تکلیف شب در برنامه درسی مدارس ابتدایی

مؤلفین: دکتر زهره سعادت‌مند - مهین لیراوی

ویراستار: امیرحسین حافظی‌بختیاری

چاپ اول: ۱۳۹۸

لیراوی: آیکان

چاپخانه: دانش پژوه

شمارگان: ۵۰۰ جلد

مروقی: محمدرضا عبدی پور

قیمت: ۶۹۰۰۰ تومان یادواره کتاب

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۲۱-۱۸-۲

حق چاپ برای انتشارات یادواره کتاب محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان وحید نظری، پلاک ۸۲، طبقه دوم

تلفن: ۶۶۴۸۸۸۱۸ - ۶۶۴۱۹۹۸۲ - ۲۲۶۰۶۳۱۵

yadvareketab@gmail.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیش گفتار.....
۳	فصل اول: تعاریف تکلیف شب و جایگاه آن در فرایند طراحی آموزشی.....
۴	تعریف و مفهوم تکلیف.....
۵	تکلیف شب از دیدگاه محققان.....
۷	جایگاه تکلیف در فرایند طراحی آموزشی.....
۸	انواع تکلیف شب.....
۸	۱- از نظر محتوا.....
۱۱	۲- از منظر ساختار و شیوه‌ی ارائه.....
۱۲	انواع تکالیف از نظر زمان.....
۱۳	انواع تکالیف از نظر حیطه‌های یادگیری.....
۱۴	اهداف کلی تکالیف درسی.....
۱۵	اصول حاکم بر تکالیف درسی.....
۱۸	روش‌های تعیین تکلیف.....
۱۹	شیوه بررسی تکالیف دانش‌آموزان.....
۲۰	تهیه پرونده تکلیف.....
۲۱	نحوه‌ی ارائه تکلیف شب.....
۲۲	توصیه‌های کاربردی.....
۲۳	چگونگی کمک والدین به فرزندان در اجرای تکالیف خانه.....
۲۴	ملاک‌های تعیین تکلیف.....
۲۴	۱- حجم تکالیف باید در حد معقول و مناسب توانایی‌های دانش‌آموزان باشد.....
۲۵	۲- ایجاد تناسب بین تکالیف ارائه شده با موضوعات درسی.....
۲۵	۳- استفاده مناسب از تکلیف در فرایند یادگیری.....
۲۶	۴- تصحیح تکالیف.....
۲۶	۵- تشریح اهداف تکلیف.....

۲۷	۶-توجه به فواید و مضرات تکلیف
۲۷	۷-توجه به حجم تکلیف
۲۹	فصل دوم: تاریخچه‌ی تکلیف شب
۳۰	ضرورت تکلیف شب
۳۲	اهمیت و قدمت تکلیف شب
۳۴	نگاهی گذرا بر ابعاد و مسائل تکلیف شب
۳۷	سیر تحول جایگاه تاریخی تکلیف شب در فرایند تعلیم و تربیت
۳۷	الف-در جهان
۴۰	ب- در ایران
۴۵	فصل سوم: تکلیف شب از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت
۴۶	تکلیف شب از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت
۴۷	نقش تکلیف شب در فرایند یادگیری
۵۱	توصیه‌های کاربردی
۵۵	فصل چهارم: بررسی نظرات مثبت و منفی پیرامون تکلیف شب
۵۶	تکلیف شب، مسأله‌ همیشه‌ی دانش‌آموزان و اولیای آنان
۵۶	مخالفان تکلیف شب
۵۷	موافقان تکلیف شب
۵۸	روش‌های برخورد با تکلیف شب در خانه
۶۰	روش‌های برخورد تکلیف شب در مدرسه
۶۱	برنامه‌های کمکی مدرسه در انجام تکالیف
۶۳	فصل پنجم: تکلیف شب یک ضرورت تربیتی
۶۴	تکلیف شب یک ضرورت تربیتی
۶۵	علل ارائه‌ی تکلیف شب به دانش‌آموزان
۶۶	اثرات تکلیف شب
۶۶	الف) اثرات مثبت تکلیف شب

ب) اثرات منفی تکلیف شب ۶۶

فصل ششم: توصیه‌های کاربردی پیرامون تکلیف شب به والدین ۶۹

راه‌های سهولت اجرای تکلیف شب توسط کودکان ۷۰

- داشتن برخورد مناسب در هنگام سر باز زدن دانش‌آموز از اجرای تکلیف ۷۰

- شناسایی زمان مناسب جهت اجرای تکلیف ۷۰

- دقت کردن در روش‌های اجرای تکلیف به وسیله کودکان ۷۱

- تشویق کودکان به صورت کلامی ۷۱

- دادن حق انتخاب به کودکان ۷۲

- در نظر گرفتن زمان و مکان معین جهت اجرای تکلیف ۷۲

- مناسب بودن فضای فیزیکی جهت انجام تکلیف ۷۳

- واگذار کردن مسئولیت انجام تکلیف شب به کودکان ۷۳

- کمک کردن به فرزندان در اجرای تکلیف ۷۴

- داشتن برنامه جهت انجام تکلیف ۷۴

- انجام تکلیف وظیفه کودک است نه والدین ۷۵

- توجه به قانون حمایت به وسیله والدین ۷۶

- تنظیم یک برنامه منظم و همیشگی ۷۶

- آموزش روش مناسب جهت اجرای تکلیف به کودکان ۷۶

- پرورش مهارت‌های سازماندهی در کودکان ۷۷

- استفاده از مواد درسی جهت ورود به دنیای واقعی ۷۷

- شناخت روش یادگیری کودک ۷۷

- میزان نظارت بر تکلیف شب ۷۸

فصل هفتم: باورهای درست و نادرست پیرامون تکلیف شب ۸۱

باورهای درست و نادرست در مورد تکلیف شب ۸۲

راه حل‌های مقابله با مسئله تکلیف شب ۸۳

کلاس بدون مشق، مدرسه بدون کیف ۸۵

مدرسه بدون مشق یعنی چه؟ ۸۵

فصل هشتم: جایگاه تکالیف درسی در رویکرد ارزشیابی کیفی - توصیفی ۸۷

جایگاه تکالیف درسی در رویکرد ارزشیابی کیفی - توصیفی ۸۸

نقش تکلیف شب در رویکرد ارزشیابی کیفی - توصیفی ۸۹

تکلیف درسی ابزار مهم در رویکرد ارزشیابی کیفی - توصیفی ۹۰

طراحی تکالیف درسی ۹۰

مراحل طراحی تکلیف درسی ۹۱

فصل نهم: آسیب شناسی تکلیف شب در ایران ۹۳

سیمای تکلیف شب در قرن بیستم ۹۴

آسیب شناسی مشق شب در ایران ۹۵

تکلیف سنتی یا تکلیف خلاق ۹۹

نگاهی نقادانه به مشق شب ۱۰۱

حذف یا اصلاح تکلیف ۱۰۲

تکلیف خلاق ۱۰۳

الف - شکست قالب های فکری ۱۰۴

ب - پذیرش تغییرات ۱۰۴

ج - کار گروهی ۱۰۵

د - توجه به دستاوردها ۱۰۵

ه - تحرک ذهنی ۱۰۶

فصل دهم: راهبردهای مدیریتی تکلیف شب ۱۰۷

مدیریت تکالیف درسی ۱۰۸

پیامدهای مثبت و منفی تکلیف ۱۰۹

موانع مدیریت تکالیف درسی ۱۱۰

عوامل موثر در مدیریت تکالیف درسی ۱۱۱

راهبردهای پنجگانه مدیریت تکالیف درسی ۱۱۳

راهبردهای تعیین میزان تکلیف و نحوه بررسی آن ۱۱۵

مرجع برنامه ریزی درسی و سازماندهی تکالیف ۱۱۷

پیش گفتار

نظام آموزشی جهت دستیابی دانش آموختگان به آموزش و پرورش متوازن و متعادل باید با ایجاد تغییر و تحول در برنامه درسی، بروز خلافت‌ها و شایستگی‌های نهفته در دانش‌آموزان را امکان پذیر نماید. هر چند ایجاد تغییرات شناختی، عاطفی و رفتاری نسبتاً پایدار در زندگی دانش‌آموزان از اهداف آموزش و پرورش است، اما متأسفانه، با این که حدود یک قرن از تأسیس نظام آموزش ابتدایی در ایران می‌گذرد، هنوز تحول عمیقی که منطبق بر فرهنگ ارزش‌های اصیل اسلامی - ایرانی، نیازهای دانش‌آموزان و یافته‌های علمی تعلیم و تربیت باشد، به وجود نیامده است. به عبارتی در مدارس ما بدون توجه به تحولات و پیشرفت‌های علمی - تربیتی در زمینه روان‌شناسی یادگیری، روان‌شناسی تحولی و روان‌شناسی اجتماعی هنوز سنت‌ها و عادات تربیتی گذشته‌های دور بر پیکره تعلیم و تربیت حاکم است. این مقصد در سایه بازنگری، مهندسی مجدد و بالاخره کیفیت بخشی به برنامه‌های درسی از جمله تکالیف درسی و تجارب یاددهی - یادگیری میسر خواهد شد. البته باید اذعان نمود، برنامه درسی شامل تمام تجربیاتی است که تحت راهنمایی مدرسه به دانش‌آموزان ارائه می‌شود و مشتمل بر فعالیت‌های فراکلاسی نظیر دعا، نیایش‌های صبحگاهی، مجالس و ملاقاتهای خارج از کلاس است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۸). همانطور که ملاحظه می‌شود، در این تعریف منظور از تجربیات یادگیری آن دسته از تجاربی است که در قالب محتوای خاصی توسط مدارس تدارک دیده می‌شود، اما در این باره باید خاطر نشان ساخت که تمام تجربیات یادگیرندگان در محیط آموزشی محدود به تجربیات برنامه ریزی شده نمی‌باشد، زیرا اگرچه بیشتر یادگیری‌ها در مدرسه اتفاق می‌افتد، لیکن مقدار قابل توجهی از یادگیری هم در بیرون از مدرسه رخ می‌دهد. تکلیف شب نوعی یادگیری خارج از مدرسه است که در شکل‌دهی تجربه یادگیرنده موثر بوده و وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف محسوب می‌گردد و می‌توان آنرا مجموعه فعالیت‌های درسی دانست که انتظار می‌رود دانش‌آموزان در خارج از مدرسه انجام دهند. این فعالیت که اغلب در میان فعالیت‌های خانگی و در طول ساعت‌های پس از مدرسه انجام می‌شود، یک فرایند چند وجهی است که در برگیرنده تعامل پیچیده‌ای از عوامل دو

بافت خانه و مدرسه و طیفی از همکاری گردانندگان مدرسه و دانش آموزان است (وارتون، ۲۰۰۱). هرچند تکالیف همواره به عنوان یکی از عوامل مهم در شکل گیری یادگیری مطرح بوده و در هر دوره‌ی متناسب با نوع برداشت از یادگیری شکل و نوع تکلیف نیز متفاوت می باشد (سیف ۱۳۹۱)، لیکن در تعیین تکلیف درسی در بسیاری از مدارس به صورت سنتی به جای اینکه بر روی مهارت های فکری و استدلالی تکیه کنند، بر روی استفاده از اطلاعات به صورت تکرار و تمرین تمرکز دارند. آن ها ذهن را به مثابه ظرف خالی تلقی می کنند که باید از دانش مورد نظر آن ها انباشته شود (کربای و کویکندال، ۱۹۹۱). در واقع این مدارس با تاکید به حافظه به عنوان منبع دانش، جایگاه مهم مهارت های فکری را در برنامه درسی نادیده می انگارند از طرفی چون مبانی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و ... بیانگر رویکردهای آموزش و پرورش هر جامعه است، لذا تکلیف شب در برنامه درسی جهت برقراری ارتباط آکادمیکی و فراسوی آن مابین سه عنصر خانه، مدرسه و جامعه نقش مهمی ایفا می کند. امروزه باتوجه به اهمیت تکلیف شب به علت تحولات عظیمی که در جوامع روی داده است و نیز با پیدایش نظریه های جدید تربیتی، وجود رسانه های گروهی، الکترونیکی، رایانه های شخصی و دروس خودآموز که اوقات فراغت دانش آموزان را به خود اختصاص می دهد، ضرورت تکلیف شب در اکثر کشورها مورد سؤال قرار گرفته است. بسیاری از اولیا و معلمان با توجه به اوضاع و نیازهای عصر حاضر، ضمن طرفداری از نظریه های مختلف تربیتی، برخوردهای متفاوتی با تکلیف شب دارند. چگونگی وضعیت تکلیف شب از جمله مسائل آموزش و پرورش است که به علت حضور گروه های مختلف دارای اهمیت و حساسیت ویژه ای است؛ این گروه ها (اولیا، معلمان و دانش آموزان) هر کدام عقاید موافق یا مخالفی نسبت به آن دارند. از آنجا که تکلیف شب از مهمترین فعالیت های بعد از تعطیلی مدرسه است و از نظر پژوهشگران این فعالیت ها فرصتی در اختیار دانش آموزان می گذارد تا تمرین بیشتری درباره مفاهیم ارائه شده در کلاس داشته باشند و والدین نیز از روند آموزشی فرزندانشان آگاه شوند، لذا کتاب حاضر درصدد است تا به بررسی اثرات، کارکردها و قابلیت های تکلیف در برنامه درسی ونحوه ارائه آن بپردازد.